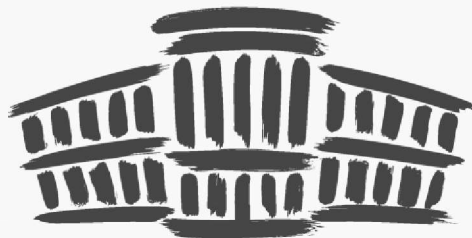


СУБОТИЦА
SZABADKA
SUBOTICA
SUBOTICA
2023



12. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА

НАУКА И КОМУНИКАЦИЈА

12. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI KONFERENCIA

TUDOMÁNY ÉS KOMMUNIKÁCIÓ

12. MEĐUNARODNA METODIČKA KONFERENCIJA

ZNANOST I KOMUNIKACIJA

12TH INTERNATIONAL METHODOLOGICAL CONFERENCE

SCIENCE AND COMMUNICATION



УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ НА МАЂАРСКОМ НАСТАВНОМ ЈЕЗИКУ У СУБОТИЦИ
ÚJVIDÉKI EGYETEM MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR, SZABADKA
SVEUČILIŠTE U NOVOM SADU UČITELJSKI FAKULTET NA MAĐARSKOM NASTAVNOM JEZIKU U SUBOTICI
UNIVERSITY OF NOVI SAD HUNGARIAN LANGUAGE TEACHER TRAINING FACULTY, SUBOTICA



12. Међународна методичка конференција

Наука и комуникација

Зборник радова

Датум одржавања: 9–10. новембар 2023.

Место: Учитељски факултет на мађарском наставном језику,
Суботица, ул. Штросмајерова 11., Република Србија.

12. Nemzetközi módszertani konferencia

Tudomány és kommunikáció

Tanulmánygyűjtemény

A konferencia időpontja: 2023. november 9–10.

Helyszíne: Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar,
Szabadka, Strossmayer utca 11., Szerb Köztársaság.

12. Међународна методишка конференција

Znanost i komunikacija

Zbornik radova

Datum održavanja: 9–10. novembar 2023.

Mesto: Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku,
Subotica, ul. Štrosmajerova 11., Republika Srbija.

12th International Methodological Conference

Science and Communication

Papers of Studies

Date: November 9–10, 2023

Address: Hungarian Language Teacher Training Faculty, University of Novi Sad,
Subotica, Strossmayer str. 11, Republic of Serbia

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica
2024

Издавач

Универзитет у Новом Саду
Учитељски факултет на мађарском наставном језику
Суботица

Kiadó

Újvidéki Egyetem
Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar
Szabadka

Izdavač

Sveučilište u Novom Sadu
Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku
Subotica

Publisher

University of Novi Sad
Hungarian Language Teacher Training Faculty
Subotica

Одговорни уредник / Felelős szerkesztő /
Odgovorni urednik / Editor-in-chief
Valéria Pintér Krekić

Уредници / Szerkesztők / Urednici / Editors
Márta Törteli Telek
Éva Vukov Raffai
Viktória Toma Zakinszki

Технички уредник / Tördelőszerkesztő /
Tehnički urednik / Layout editor
Zsolt Vinkler
Attila Vinkó

+381 (24) 624 444
magister.uns.ac.rs/conf
method.conf@magister.uns.ac.rs

ISBN 978-86-81960-22-6

Суботица – Szabadka – Subotica – Subotica
2024

Председавајући конференције / A konferencia elnöke / Predsjedatelj konferencije /
Conference Chairman

Josip Ivanović, Valéria Pintér Krekić

Организациони одбор / Szervezőbizottság /
Organizacijski odbor / Organizing Committee

Председници / Elnökök / Predsjednici / Chairperson

Fehér Viktor

University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Laura Kalmár

University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Cintia Juhász Kovács

University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Zsolt Námesztovszki

University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Judit Raffai

University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek

University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Éva Vukov Raffai

University of Novi Sad, Serbia
(International Methodological Conference)

Чланови организационог одбора /A szervezőbizottság tagjai /
Članovi Organizacijskoga odbora / Members of the Organizing Committee

Ottó Beke
University of Novi Sad, Serbia

Fehér Viktor
University of Novi Sad, Serbia

Eszter Gábrity
University of Novi Sad, Serbia

Beáta Grabovac
University of Novi Sad, Serbia

Szabolcs Halasi
University of Novi Sad, Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia

János Samu
University of Novi Sad, Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad, Serbia

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Viktória Toma Zakinszki
University of Novi Sad, Serbia

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia

Zsolt Vinkler
University of Novi Sad, Serbia

Attila Vinkó
University of Novi Sad, Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Секретари конференције
Konferenciatitkár
Tajnice konferencije
Conference Secretary

Brigitta Búzás
University of Novi Sad, Serbia

Viola Nagy Kanász
University of Novi Sad, Serbia

Mónika Saláta
University of Novi Sad, Serbia

Уреднички одбор конференције
A konferencia szerkesztőbizottsága
Urednički odbor konferencije
Conference Editorial Board

Fehér Viktor
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Eszter Gábrity
University of Novi Sad, Serbia

Viktória Toma Zakinszki
University of Novi Sad, Serbia

Laura Kalmár
University of Novi Sad, Serbia
(International Scientific Conference)

Márta Törteli Telek
University of Novi Sad, Serbia
(International methodological conference)

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad, Serbia
(International methodological conference)

Zsolt Námesztovszki
University of Novi Sad, Serbia
(ICT in Education Conference)

Научни и програмски одбор
Tudományos programbizottság
Znanstveni i programski odbor
Scientific and Programme Committee

Председник / Elnök / Predsjednica / Chairperson

Judit Raffai
University of Novi Sad, Serbia

Чланови научног и програмског одбора
A tudományos programbizottság tagjai
Članovi znanstvenog i programskog odbora
Members of the Programme Committee

Milica Andevski
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Borsos
University of Novi Sad,
Serbia

Katinka Hegedűs
University of Novi Sad
Serbia

László Balogh
University of Debrecen,
Hungary

Eva Dakich
La Trobe University, Melbourne,
Australia

Erika Heller
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Edmundas Bartkevičius
Lithuanian University, Kauno,
Lithuania

Zoltán Dévavári
University of Novi Sad,
Serbia

Rita Horák
University of Novi Sad, Serbia

Ottó Beke
University of Novi Sad
Serbia

Péter Donáth
Lóránd Eötvös University,
Budapest, Hungary

Hargita Horváth Futó
University of Novi Sad,
Serbia

Stanislav Benčíč
University of Bratislava,
Slovakia

Róbert Farkas
University of Novi Sad,
Serbia

Éva Hózsza
University of Novi Sad,
Serbia

Annamária Bene
University of Novi Sad,
Serbia

Dragana Francišковиć
University of Novi Sad,
Serbia

Szilvia Kiss
University of Kaposvár,
Hungary

Emina Berbić Kolar
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Olivera Gajić
University of Novi Sad,
Serbia

Anna Kolláth
University of Maribor,
Slovenia

Rózsa Bertók
University of Pécs,
Hungary

Dragana Glušac
University of Novi Sad,
Serbia

Cintia Juhász Kovács
University of Novi Sad, Serbia

Radmila Bogosavljević
University of Novi Sad,
Serbia

Noémi Görög
University of Novi Sad,
Serbia

Elvira Kovács
University of Novi Sad
Serbia

Mitja Krajncan
University of Primorska, Koper,
Slovenia

Imre Lipcsei
Szent István University, Szarvas,
Hungary

Lenke Major
University of Novi Sad
Serbia

Sanja Mandarić
University of Belgrade,
Serbia

Pirkko Martti
University of Turku, Turun
Yliopisto, Finland

Damir Matanović
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Éva Mikuska
University of Chichester,
United Kingdom

Vesnica Mlinarević
Josip Juraj Strossmayer University
of Osijek,
Croatia

Margit Molnár
University of Pécs,
Hungary

Ferenc Németh
University of Novi Sad,
Serbia

Siniša Opić
University of Zagreb,
Croatia

Slavica Pavlović
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Lidija Pehar
University of Sarajevo,
Bosnia and Herzegovina

Andelka Peko
Josip Juraj Strossmayer
University of Osijek,
Croatia

Valéria Pintér Krekić
University of Novi Sad,
Serbia

Ivan Poljaković
University of Zadar,
Croatia

Zoltán Poór
University of Pannonia,
Veszprém,
Hungary

Vlatko Previšić
University of Zagreb,
Croatia

Zoran Primorac
University of Mostar,
Bosnia and Herzegovina

Ivan Prskalo
University of Zagreb,
Croatia

Ildikó Pšenáková
University of Trnava,
Slovakia

Judit Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

János Samu
University of Novi Sad,
Serbia

László Szarka
University Jan Selyeho, Komárno,
Slovakia

Zoltán Szűcs
Eszterházy Károly Catholic
University,
Hungary

Svetlana Španović
University of Novi Sad,
Serbia

Márta Takács
University of Novi Sad,
Serbia

Viktória Toma Zakinszki
University of Novi Sad
Serbia

János Tóth
University of Szeged,
Hungary

Vesna Vučinić
University of Belgrade,
Serbia

Éva Vukov Raffai
University of Novi Sad,
Serbia

Smiljana Zrilić
University of Zadar,
Croatia

Julianna Zsoldos-Marchis
Babeş-Bolyai University,
Cluj-Napoca,
Romania

Аутори носе сву одговорност за садржај радова. Надаље, изјаве и ставови изражени у радовима искључиво су ставови аутора и не морају нужно представљати мишљења и ставове Уредништва и издавача.

A kiadványban megjelenő tanulmányok tartalmáért a szerző felelős. A kiadványban megjelenő írásokban foglalt vélemények nem feltétlenül tükrözik a Kiadó vagy a Szerkesztőbizottság álláspontját.

Autori snose svu odgovornost za sadržaj radova. Nadalje, izjave i stavovi izraženi u radovima isključivo su stavovi autora i ne moraju nužno predstavljati mišljenja i stavove Uredništva i izdavača.

The authors are solely responsible for the content. Furthermore, statements and views expressed in the contributions are those of the authors and do not necessarily represent those of the Editorial Board and the publisher.

СПОНЗОРИ КОНФЕРЕНЦИЈЕ / A KONFERENCIÁK TÁMOGATÓI / ПОКРОВИТЕЛЈИ
KONFERENCIJE/ CONFERENCE SPONSORS

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával



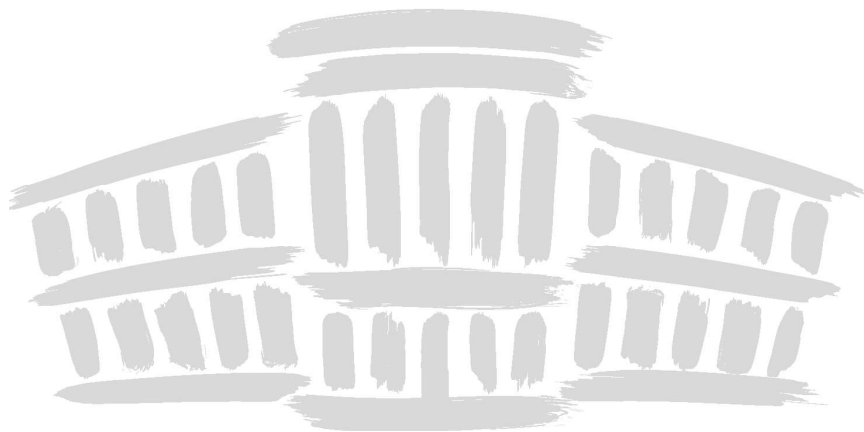
EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA



PANNON RTV
WWW.PANNONRTV.COM

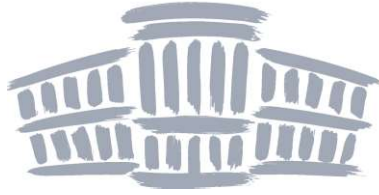


Provincial Secretariat for Higher Education and Scientific Research
Pokrajinski sekretarijat za visoko obrazovanje i naučnoistraživačku delatnost



**САДРЖАЈ
TARTALOM
SADRŽAJ
CONTENTS**

BORSOS ÉVA, HALASI SZABOLCS, NÁMESZTOVSZKI ZSOLT Hogyan változott meg a tanítók véleménye a tantermen kívüli oktatásról az elmúlt években?.....	13
GYÓRFI TAMÁS, PATOCSKAI MÁRIA, PAJROK ANDOR, TAROVÁ TÓTHOVÁ ÉVA Logikai gondolkodás összehasonlító vizsgálata pedagógus és gazdaságtudományi képzésben résztvevő hallgatók körében	21
KOVÁCS MIHÁLY, MURÁNYI ZOLTÁN Usage of escape game to the formation of elementary teacher students' environmental attitude.....	29
ÁGNES MAGYAR Digital storytelling on musical impulse.....	36
MAJOR LENKE, GRABOVAC BEÁTA, NÁMESZTOVSZKI ZSOLT, HORÁK RITA, KALMÁR LAURA Interdiszciplináris műhelymunka a környezettudatosság fejlesztésére.....	43
IVANA NIKOLIĆ, SARA RATKAJ, SNJEŽANA MRAKOVIĆ Tjelesna aktivnost i status uhranjenosti učenika primarnog obrazovanja.....	53
LEONA ROCA, MARKO BADRIĆ, ANA NIKIĆ Povezanost prehrambenih navika i tjelesne aktivnosti kod učenika primarnog obrazovanja	59
HRVOJE ŠLEZAK, TIHANA ŠKRINJARIĆ Pokus u nastavi Prirode i društva.....	71
STANKOV GORDANA, PAPP ZOLTÁN Kommunikáció a matematika nyelvén	84
ГОРДАНА СТАНКОВ, ГАБРИЕЛА ТОТ-БАБЧАЊИ Увођење појма функције и развијање математичке комуникације.....	93
TÓTH MARIANN The constructive possibilities of drama pedagogy in the light of school performance.....	99
АУТОРИ / SZERZŐK / AUTORI / AUTHORS	106



MAJOR LENKE, GRABOVAC BEÁTA, NÁMESZTOVSZKI ZSOLT,
HORÁK RITA, KALMÁR LAURA

Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka
lenkemajor@gmail.com; beata.grabovac@magister.uns.ac.rs; zsolt.namesztovszki@magister.uns.ac.rs
rita.horak@magister.uns.ac.rs; laura.kalmar@magister.uns.ac.rs

INTERDISZCIPLINÁRIS MŰHELYMUNKA A KÖRNYEZETTUDATOSSÁG FEJLESZTÉSÉRE

Összefoglaló

A környezeti nevelés módszerei alapvetően élményközpontú, tevékeny módszerek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók aktívan részt vehessenek a tanítás-tanulás folyamatában. A megfelelően szervezett programok kedvező irányban befolyásolhatják a résztvevők környezettel szembeni hozzáállását, környezettudatos magatartását. A környezeti nevelési program alkalmazása intenzív, hosszú távú, komplex tudást biztosít.

A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon a 2022/2023-as tanév első félévében kezdte meg működését a Fenntartható mentális egészség műhely. A műhely általános célja a hallgatók fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteinek és környezettudatos magatartásának fejlesztése, valamint a társadalomtudományi- és módszertani tartalmak összekapcsolása volt.

Tanulmányunk célja a műhelymunka tevékenységének bemutatása, valamint a műhelymunkában részt vevő hallgatók környezeti neveléssel kapcsolatos ismereteinek vizsgálata.

Kulcsszavak: környezeti nevelés, interdiszciplináris oktatási környezet, intenzív oktatási program, műhelymunka

1. Bevezető

A fenntarthatóság pedagógiájának célja az olyan állampolgárok nevelése, akik megfelelő magatartásformákkal, szokásokkal, attitűdökkel, értékrenddel, kompetenciákkal rendelkeznek ahhoz, hogy lehetővé tegyék a földi ökológiai, társadalmi rendszerek fenntarthatóságát (Havas, 2001). A fenntarthatóság pedagógiája a környezeti nevelés kibővült tartalmára épül. A környezeti nevelés – elsősorban a kisiskolások nevelésére vonatkoztatva – nem más, mint egy tapasztalatokat és ismereteket gyűjtő, a gyermek környezet iránti pozitív hozzáállást kialakító, pozitív szokásokon keresztül környezetorientált magatartást alakító tevékenység. A környezeti nevelés az emberre, az ember magatartására, annak szabályozására irányul. Igyekszik az egész személyiségre hatni, a tudatra ismeretekkel, az érzelmekre élményekkel, az akaratra célszerű tevékenységekkel. A környezeti nevelés átfogja a személyiség kognitív és nem-kognitív tartományait, átalakíthatja az érzelmi viszonyulásokat, értékrendet, megismerési, cselekvési és döntési képességeket fejleszt. Felismerteti az élet különleges és ismétелhetetlen jelentőségét, a személyes felelősséget a természet és a környezet fenntartása és védelme szempontjából (Major, 2012).

A környezeti nevelés, természeténél fogva, eleve megkérdőjelezi a hagyományos oktatási formákat, módszereket. Már kialakulásától kezdve markánsan képviselt egy tanulásfelfogást, amely szerint a gyermeknek önállóan kell felfedeznie az összefüggéseket. Aktív elsajátításra van szükség, ez pedig cselekvéseken keresztül, motivált módon valósítható meg. Az elméleti ismeretek megszerzése helyett egyre több figyelmet kapnak a kompetenciák, azaz nem annyira az elsajátított tudás, mint inkább az

aktív cselekvőképesség kerül előtérbe (Kiss, 2006). A környezeti nevelés módszerei alapvetően élményközpontú, tevékeny módszerek, amelyek lehetővé teszik, hogy a tanulók aktívan részt vehessenek a tanítás-tanulás folyamatában (Kostova és Atasoy, 2008).

2. A környezeti nevelésre vonatkozó módszertani ismeretek elméleti áttekintése

2.1. A környezeti nevelésnek és a fenntarthatóság pedagógiájának kialakulása és fejlődése

A fenntarthatóság pedagógiája és a környezeti nevelés kapcsolata történeti eredetű. Világszerte a környezeti nevelés gyakorlata és fogalma alakult ki korábban, és csak fokozatosan válik a fenntarthatóság pedagógiai rendszerének részévé. A két fogalom összefonódása azt a felfogást közvetíti, hogy a természeti környezet megóvása lehetetlen a társadalom fenntarthatóságának elérése nélkül. A fenntarthatóság pedagógiája nem más, mint a környezeti nevelés kibővült tartalmi és fogalmi rendszerére épülő, a környezeti nevelést magában foglaló pedagógiai gyakorlat. Mindazok az alapvető szempontok és értékek, amelyek a környezeti nevelést meghatározzák, érvényesek a fenntarthatóság pedagógiájára is. Ez pedig elősegíti azoknak a nevelési törekvéseknek a rendszerbe való szerveződését, amelyek a globális fejlődésre, a béke megteremtésére, a környezeti erőforrásokkal való gazdálkodásra irányulnak és együttesen alkotják a fenntarthatóság pedagógiájának tartalmát (Vöcsei et al., 2008).

1975-ben jelent meg az ENSZ első olyan dokumentuma, amely a környezeti neveléssel foglalkozik. Ez volt a *Belgrádi Charta*, amely a következő célkitűzéseket fogalmazta meg a környezeti neveléssel kapcsolatban: „... a világ népei számára tudatosítani és ismertetni kell azt, hogy a környezet és a hozzá kapcsolódó problémák megoldása és az újabbak megelőzése egyénileg és közösségekben megfelelő tudást, felkészültséget, készségeket, attitűdöket, indítékokat és együttműködési szándékokat igényel, amelyek biztosítása a környezeti nevelés feladata” (UNESCO, 1976).

A Tbiliszi 1977-ben tartott környezeti nevelési konferencia zárójelentésében találkozunk először a környezeti nevelés fogalmának hivatalos meghatározásával: „A környezeti nevelés egy folyamat, amelyben olyan világnemzedék nevelkedik fel, amely ismeri legtágabb környezetét is, törődik azzal, valamint annak problémáival. Ismeretekkel, készségekkel, attitűdökkel, motivációval és elkötelezettséggel rendelkezik, hogy egyénileg és közösségekben dolgozzon a jelenlegi problémák megoldásain és az újabbak megelőzésén” (UNESCO, 1978).

A környezeti nevelés kifejezésben azért szerepel a *nevelés* szó, mert itt nemcsak az ismeretek átadásáról, az oktatásról van szó, hanem a teljes személyiség fejlesztéséről, vagyis nevelésről. A pontos megfogalmazás tehát környezeti oktatás és nevelés lenne, de egyezményesen a nevelés kifejezést használjuk, amibe automatikusan beleértjük az oktatási tartalmakat is. Más szóval a környezeti nevelés legfontosabb feladata a környezettudatos magatartás, viselkedés, szemléletmód kialakítása, mely ösztönzi az embert természeti, társadalmi, kulturális környezetének megóvására (Major, 2019).

1987-ben jelent meg a Brudtland Bizottság *Közös jövőnk* című jelentése, ami a fenntartható fejlődésben látta a környezetvédelmi problémák megoldását. A dokumentumban megfogalmazottak alapján a *fenntartható fejlődés* fogalma alatt a társadalom egyes elemeinek olyan fejlődési folyamatát értjük, amely „kielégíti a jelen igényeit anélkül, hogy csökkentené a jövő generációk képességét, hogy kielégítsék a saját igényeiket” (WCED, 1987).

Az ENSZ 1992-ben Rio de Janeiróban megtartott *Környezet és Fejlődés* című konferenciáján született meg az Agenda 21 nevű program, amely hangsúlyozza a gyerekek elismert és fontos szerepét a fenntartható környezet fejlesztésében. Mivel a környezettel szembeni pozitív hozzáállás gyermekkorban alakítható ki, nagyon fontos szerepe lehet a jövőre nézve a gyerekek és a fiatalok ilyen irányú nevelésének (Kopnina, 2011).

Az ENSZ a 2005–2014-es időszakot a *Tanulás a fenntarthatóságért évtizedévé* nyilvánította. A nemzetközi közösség egy teljes évtizedet szánt annak a célnak az elérésére, hogy az oktatás minden szintjét és formáját áthassák a fenntarthatóság, a környezet- és egészségvédelem alapértékei. Ezzel a törekvéssel igyekeztek hozzájárulni a magatartásformák olyan változásához, amelyek a fenntarthatóbb jövőhöz vezetnek a környezet egészsége, a gazdasági életképesség és a jelen és jövő nemzedékek igazságosabb társadalma tekintetében (UNESCO, 2005).

A 2015 utáni időszakra vonatkozóan az ENSZ Fenntartható Fejlődési Csúcstalálkozóján 193 tagállam fogadta el egyhangúlag azt a történelmi, új globális fejlődési programot, amely 2030-ig a fenntartható jövő felépítését tűzi ki célul. Az új, *The 2030 Agenda for Sustainable Development* elnevezésű fenntartható fejlődési program középpontjában 17 globális, Fenntartható Fejlődési Cél került

megfogalmazásra (United Nations, 2015). Ezek a célok minden ország számára feladatokat jelentenek fenntartható fejlődésük megvalósítása érdekében. A nemzeti programok és a nemzetközi együttműködés új korszakát bevezető új agenda valamennyi országot olyan tevékenységekre kötelez, amelyek nemcsak a szegénység alapvető okaival foglalkoznak, hanem a gazdasági növekedés és jólét fokozásával, továbbá az emberek egészségügyi, oktatási és szociális szükségleteivel, miközben a környezetvédelemre is koncentrálnak (Faragó, 2015).

A tizenhét cél közül a negyedik cél vonatkozik az oktatás minőségének javítására a fenntartható fejlődés biztosítása érdekében. Az oktatással kapcsolatos főcélok és a hozzájuk tartozó alcélok lényege a következőképpen foglalható össze: fontos feladat biztosítani az átfogó és igazságos minőségi oktatást és előmozdítani az egész életen át tartó tanulási lehetőségeket mindenki számára:

- minden fiatalnak adasson meg a megfelelő minőségű alap- és középfokú oktatásban való részvétel és annak elvégzése;
- az idősebb korúak körében csökkenteni kell az írástudatlanságot;
- minden tanuló sajátítsa el a fenntartható fejlődéssel kapcsolatos ismereteket;
- a fejlődő országokat támogatni kell az oktatás ezen céljainak elérése érdekében.

2.2. A környezeti nevelésre és a fenntarthatóság pedagógiájára jellemző módszerek

Az iskolában tanítandó tantárgyak, valamint azok módszertana különálló tartalommal bír, és egy meghatározott rendszerbe sorolhatók. A környezeti nevelés azonban kivételt képez. Több tudományterület tartalmából meríti ugyanis azt a tudáskészletet, amelynek átadására vállalkozik. Nem önálló tantárgyként, hanem a többi tantárgyba integrálva jelenik meg, összekapcsolva, harmonizálva a különböző tantárgyak ismeretkészletét. A környezeti nevelés így nem valósítható meg kizárólag tanórai keretek között. Sok olyan eleme van, amely a tanterem vagy az iskola falain is túlnyúlik. A környezeti nevelés során a tanítás-tanulás folyamata a kompetenciafejlesztés, a módszertani kultúra teljes készletének alkalmazásával történik.

A módszerek alkalmazása azonban csak szemléletváltással valósítható meg, ami azt jelenti, hogy az ismeretközpontú oktatást fel kell váltania a cselekvésközpontú oktatásnak, vagyis a mindennapi gyakorlatban is jól alkalmazható tudás megszerzésére irányuló gyakorlatnak (Major és Horák, 2015).

2.2.1. Cselekedtető módszerek a környezeti nevelésben

A környezeti nevelés célja a környezet megóvásáért cselekedni képes emberek kinevelése, vagyis környezeti kérdésekkel kapcsolatban cselekvési képességgel kell rendelkezniük a tanulóknak. A cselekvéspedagógia képviselői nem a tanulást tekintik a pedagógiai munka végcéljának, hanem az értelmes társadalmi cselekvést (Varga, 2004). A cselekvésre nevelés csak akkor vezet eredményre, ha a tanulók maguk is minél több valódi cselekvési lehetőséghez juthatnak, ha az iskolai tevékenységben szerepelnek valódi cselekvési lehetőségek, és ezek által, ezekhez kapcsolódva folyik a nevelés, oktatás.

A jelenlegi nevelési módszerek között azonban alig akad olyan, mely valódi cselekvésekhez kötődne. A cselekvésre nevelés pedig csak akkor vezet eredményre, ha a tanulók maguk is minél több valódi cselekvési lehetőséghez juthatnak, vagyis ha az iskolai tevékenységben szerepelnek valódi cselekvési lehetőségek, vagy a tanulók iskolán kívüli cselekvései képezik az iskolai munka tárgyát, és ezek által, ezekhez kapcsolódva folyik a nevelés, oktatás (Varga, 2003).

2.2.2. Projekt módszer a környezeti nevelésben

A projekt olyan szervezési eljárás, amely az oktatás menetét gyakorlati problémák megoldása köré csoportosítja. A pedagógiai projekt lényege, hogy az egyes komplex témákat önálló tanulói tevékenységek, sok különböző részlet egységben látása és egységben kezelése során dolgozzák fel. A környezeti nevelés során a projekt fő kérdése egy valóságos környezeti probléma, ehhez kapcsolódnak a tanulók meglévő ismeretei, tudásanyagai.

A projekt módszer legfontosabb feladata a problémaközpontú gondolkodás fejlesztése, lehetőség teremtése az önálló gyakorlati tevékenységek során szerzett tapasztalatszerzésre, az élmények szellemi és érzelmi hatásának megvalósulására. A módszer elősegíti az önálló gondolkodás és problémamegoldás képességének fejlesztése mellett a tolerancia, az együttműködés és a kognitív képességek fejlődését is (Major és Czékus, 2011).

2.2.3. A természetes környezetben való tanulás és az élmény szerepe a tanulási folyamatban

Az érintetlen természettel való találkozás kora gyermekkorban kulcsfontosságú jelentőséggel bír a környezeti értékek megóvására való hajlam kialakítása érdekében. Az ember és környezete kapcsolatának megértése, az élő és élettelen természet elemei közötti összefüggések, ok-okozati viszonyok megértése közvetlen megfigyelés vagy tapasztalat útján lehetséges. Kizárólag a tantermi nevelésre alapozva nehezen építhető ki a személyes felelősség érzete a környezet iránt. Arra kell törekedni, hogy a gyerekek ösztönös belső késztetését követve támogassuk a természeti környezethez való szoros kapcsolat kialakulását (Fűzné Kószó, 2002).

A szabadban végzett feladatok hatásos kiegészítői lehetnek a tankönyveknek, mivel érdeklődést felkeltő, konkrét tapasztalatot kínálnak, továbbá fejlesztik a környezeti problémák megoldásához szükséges készségeket és stratégiákat. Ha a tanulók saját maguk vizsgálják meg például helyi problémákat, akkor az ebből származó meggyőződésük pozitív lesz. A természetben történő megfigyelések során szinte észrevétlenül sajátítják el a tanulók az ismereteket, fejlődik környezettudatos magatartásuk (Kövecsesné Gösi, 2009). A természetközeli megvalósuló tanulás vezethet csak el oda, hogy a gyerekek közel kerüljenek a természethez, élményeket, tapasztalatokat szerezzenek vele kapcsolatban, pozitív viszony, kapcsolat alakuljon ki az ember és a természet között (King és Ginns, 2015).

A gyermek először érezze jól magát a természetben, szeresse azt, s csak ezután foglalkozzon a természet problémáival, hiszen a megfelelő érzelmi motiváltság után reagál csak érdeklődéssel a környezeti problémákra. A szeretet nélküli tudás nem tartós. De ha először a szeretet alakul ki, a tudás biztosan követni fogja (Fűzné Kószó, 2002).

2.2.4. Intenzív környezeti nevelési programok a fenntarthatóságra nevelés szolgálatában

Az intenzív környezeti nevelési programok az eddig kialakult nevelési gyakorlattal párhuzamosan történő megvalósításuk során alkalmat teremthetnek a környezeti nevelés sajátos módszertani elemeinek megvalósítására, és a hagyományos oktatási rendszerbe történő beillesztésükre. A környezetnevelési programok ugyanúgy alkalmat teremthetnek az interdiszciplinaritás megvalósítására az oktatásban, mint a hagyományosan szervezett környezeti nevelési rendszer, azzal, hogy a programok keretében intenzívebb, maradandóbb élményekkel, komplexebb tudásanyaggal gazdagodhatnak a tanulók (Major, 2019).

Gokhan (2010) szerint a tanulók környezettudatosságának és a környezeti attitűdjének fejlesztése sokkal hatékonyabb az intenzív programok által, mint a hagyományos oktatási módszerek alkalmazásával. Manapság egyre több oktatási intézmény ismeri fel a környezeti nevelési programok jelentőségét, és alakítják ki saját környezeti nevelési stratégiáikat. A megfelelően szervezett programok kedvező irányban befolyásolhatják a résztvevők környezettel szembeni hozzáállását, környezettudatos magatartását.

A környezeti nevelés szempontjából kiemelt jelentősége van a tanórán kívüli oktatási tevékenységeknek. A tanórán kívüli nevelésnek arra kell összpontosítania, ami a tanórákon nem történhet meg, így például a globális ismeretekre, a globális szemlélet formálására. A szabadabb keretek nagyobb teret engednek a többirányú pedagógiai módszerek alkalmazásának (Major, 2014).

2.3. Interdiszciplináris műhelymunka az MTTK-n

A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon a 2022/2023-as tanév első félévében kezdte meg működését a Fenntartható mentális egészség műhely. A műhely általános célja a hallgatók fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteinek és környezettudatos magatartásának fejlesztése, valamint a társadalomtudományi- és módszertani tartalmak összekapcsolása volt. A műhelymunka három esemény mentén valósult meg a 2022/2023-as tanév első félévében.

Az első esemény a *Fenntartható mentális egészség* című előadás volt. Az előadás összekapcsolta a pszichológia és a pedagógia tudományterületeit az emberi jólétre és a környezeti hatásokra fókuszálva. A mentális egészség (pozitív) pszichológiai megközelítését, a környezeti attitűdök és a fenntarthatóság fogalmait járta körül vajdasági kutatásokra támaszkodva. A műhely interaktív módszerekkel vezette be a résztvevőket a vonatkozó aktuális kutatási trendekbe. A program hozzájárult a vajdasági közösség mentális jóléti tudatosságának növeléséhez.

A második esemény a VIFÓ (Vajdasági Ifjúsági Fórum) által szervezett, „*Itthon, határtalanul*” konferenciasorozat - *Egy zöldebb Vajdaságért!* elnevezésű rendezvény keretein belül valósult meg. A

konferencia célja felhívni a figyelmet a környezetvédelem és a fenntarthatóság fontosságára és egyúttal felmérni az aktuális helyzetet Vajdaságban. A különböző előadások és műhelymunkák során a résztvevők arra a kérdésre keresték a választ, hogy a Vajdaságban élő fiatalok hogyan tudnak tenni a környezetünkért és hogyan lehetnek tudatosabbak.

A harmadik esemény során a környezeti nevelés módszertani alapjaival ismerkedhettek meg a résztvevők, valamint sor került az *EcoLogi környezettudatossági szemléletformáló applikáció* bemutatására és kipróbálására is. Az applikáció célja, hogy elérhető közelségbe hozza a környezetvédelmi fogalmakat, megismertesse azokat a lehetőségeket, amivel állampolgárként élni tudunk és élnünk kell egy fenntarthatóbb jövő érdekében.

3. A környezeti neveléssel összefüggő módszertani ismeretek vizsgálata a Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar hallgatóinak körében

3.1. A kutatás célja

A környezeti nevelés alapvető céljainak megvalósításához, azaz a környezettudatos hozzáállás kialakításához komplex ismeretsajátítási felfogásra van szükség elsősorban az oktatásszervezés szempontjából. A fenntarthatóság pedagógiájának megvalósulása ugyanis kettős tanulási folyamat lefutása során jön létre. Egyrészt a környezeti nevelés ismeretek átadásán keresztül történik. Ennek az ismeret jellegű tudásnak a birtokában lehet csak elképzelni bármilyen környezeti cselekvést, ezt a tudást át kell adni, közvetíteni kell. Védeni, szeretni csak azt lehet, amit ismerünk. Környezetünk ismerete azonban nemcsak tananyag, hanem a szemléletformálás nagyon fontos eszköze is. A környezeti nevelés másik aspektusa a mindennapi életvitel, magatartás, szemléletmód megváltoztatása. Ez a folyamat a környezeti attitűdök alakítását szolgálja, olyan magatartás kialakítását célozza, amely amely globálisan megváltoztatja az embernek a bioszférában elfoglalt pozícióját. Az iskolai nevelésben mindez az érzések, a környezeti problémákhoz való viszonyulás, a cselekedni akarás képességének megváltoztatásában jut kifejezésre (Nahalka, 1997).

Jelenlegi vizsgálatunk elsősorban az ismeretjellegű tudáskészlet változásának követésére irányult. A felmérés célja a műhelymunkában részt vevő hallgatók környezeti neveléssel kapcsolatos ismeretkészletének vizsgálata volt.

3.2. A kutatás módszere

Az vizsgálat kérdőíves adatfelvétel segítségével történt, tudásmérő teszt segítségével. A vizsgálatot a műhelymunka eseményeit követően, a 2022/2023-as tanév első félévének végén osztottuk ki a hallgatóknak. A kérdőív online formában állt a felmérésben részt vevők rendelkezésére.

Minta

A kutatásban részt vevők mintáját (N=77) két csoport képezi. Az első csoportba az interdiszciplináris műhelymunka mindhárom eseményén részt vevő hallgatók tartoznak (N=25), ők képezik a vizsgálat kísérleti csoportját. Kontrollcsoportként olyan hallgatókat vizsgáltunk, akik nem vettek részt a műhelymunka eseményein (N=52). A kísérleti és a kontrollcsoport tagjai is az Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar hallgatói.

3.3. Mérőeszköz

Az online formában közzétett kérdőív 5 háttérinformációra vonatkozó kérdést, valamint 12 tudásmérő kérdést tartalmazott. A kérdéseket a műhelymunka során feldolgozott, fenntarthatóságra és környezeti nevelésre vonatkozó ismeretek alapján állítottuk össze.

3.4. Eredmények

A felmérés során egyrészt a kísérleti csoport válaszait elemeztük abból a szempontból, hogy helyesen értelmezik-e a környezeti nevelés sajátosságaival, módszertani jellemzőivel kapcsolatos legfontosabb fogalmakat és összefüggéseket a műhelymunkában történő részvételt követően. Másrészt összevetettük a kísérleti és a kontrollcsoport tanulóinak válaszait, ezzel is vizsgálva az intenzív műhelymunka hatását az ismeretjellegű tudás gyarapítása szempontjából.

3.4.1. A környezeti nevelés helye a tantárgyak rendszerében

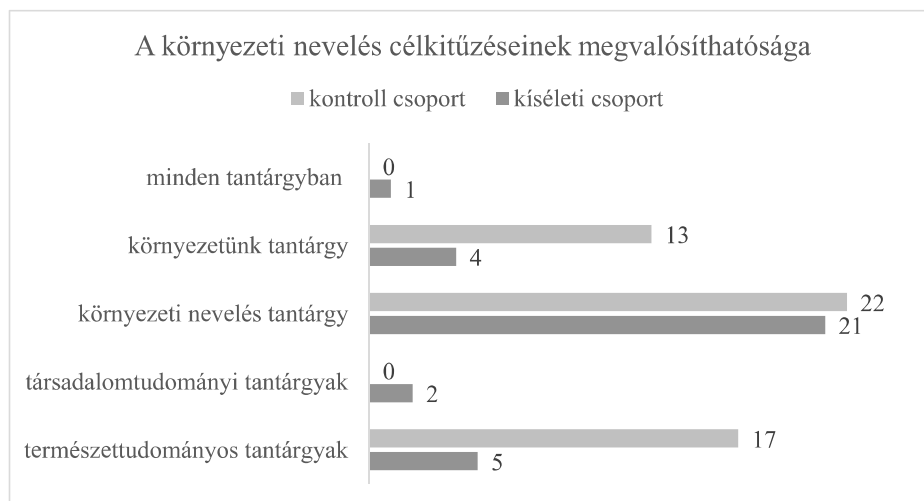
A tanórákon a környezeti nevelés integrált módon történik. Tartalma átfogja az alsó tagozatos tárgyak teljes körét, valamennyi tantárgy ismeretanyagába beépítve elemeit. Tanórákon történik azon ismeretek megalapozása, azon szemlélet formálása, amelynek segítségével lehetőség van a természethez fűződő helyes értékrend, viszony kialakítására. A környezeti nevelés tantervbe illesztésének egyik megvalósítási módja a beleoldás, tematikus tanítás, amikor a környezeti nevelési fogalmakat, feladatokat és példákat a már meglévő tantervi célkitűzésekbe építik be. Ezt a módszert alkalmazhatjuk egyetlen téma tanításánál, vagy úgy is, hogy az egész tantervet áthatja a környezeti nevelés szemlélete. A megszokott tananyag kiegészítését és kibővítését adják a környezeti nevelési témák (Major, 2019).

Megkérdeztük a tanulókat, hogy ők hogyan értelmezték a környezeti nevelés tantervbe illesztésének sajátos lehetőségeit. Négy válaszlehetőséget soroltunk fel, melyek közül egyszerre többet is választhattak a megkérdezettek: *természettudományi tantárgyak*, *társadalomtudományi tantárgyak*, *környezeti nevelés tantárgy*, *környezetünk tantárgy*. A leghelyesebb választás az lett volna, ha a hallgatók a természet-és társadalomtudományi tantárgyakat, valamint a környezeti nevelés tantárgyat jelölik meg. Ugyanis a természet-és társadalomtudományi tantárgyak tartalmába beleoldva, illetve különálló lehetőségként is szükség lenne a környezeti nevelés tanítására alsó tagozaton. A környezetünk tantárgy azért került be a válaszlehetőségek közé, hogy vizsgálni tudjuk, a tanulók megértették-e, hogy a két tantárgy csak hangzásában hasonlít egymásra, de a környezetünk az első és második osztályban a természettudományos tartalmakat bevezető tantárgy, amely harmadik és negyedik osztályban természet és társadalom elnevezéssel jelenik meg. A környezeti nevelés tantárgy ezzel szemben egy átfogó, holisztikus szemléletmódra nevelő, a természeti, társadalmi, gazdasági összefüggések megértését célzó tantárgy. Módszerei a kompetenciafejlesztést célozzák, melyek által a tanulókat képessé kell tenni arra, hogy a tanórán szerzett ismereteket össze tudják kapcsolni az élet valós dolgaival, hogy önmaguk lássák meg a problémákat, azok összefüggéseit, és önmaguk keressék az arra adható válaszokat. Ennek során el kell jutni odáig, hogy a tanulók képesek legyenek megérteni a fejlődés és környezet kérdéseinek összefüggő rendszerét. Ennek a tantárgynak a tantervbe építése egyelőre még várat magára. Ugyanis jelenleg sem a szerbiai sem a környező országok oktatási rendszerére nem jellemző, hogy a környezeti nevelés külön tantárgyként építenék bele a tantervbe. Ahol a tantervben egyáltalán megjelennek a környezeti nevelési célok, megvalósításukat kizárólag a beleoldás módszerével, vagyis más tantárgyak célkitűzésének bővítésével oldják meg a környezeti nevelés által meghatározott feladatokat. Ezt a témakört és problémát részletesen a tanulók elé tártuk és tárgyaltuk a műhelymunka során.

A kísérleti csoportban kapott eredmények igazolták a műhelymunka során átadott tartalmak megértését. A hallgatók többsége ugyanis különbséget tett a környezeti nevelés a környezetünk tantárgy elnevezése között. A környezeti nevelés megvalósítására leginkább alkalmasnak talált lehetőségként legtöbben a környezeti nevelés tantárgyat jelölték meg. A többi lehetőséget is választották néhányan a kísérleti csoport tagjai közül, de mindössze egy olyan résztvevő volt, aki az összes válaszlehetőséget bejelölte (1. ábra). Helyes válaszként a környezeti nevelést vártuk, de valóban a leghelyesebb az a felfogás lenne, amely szerint az összes tantárgy tartalmába beleoldva, emellett pedig egy különálló tantárgyként is megjelenéne a környezeti nevelés célkitűzéseit megvalósító lehetőségek a tantervben.

A kontrollcsoportban nem volt ennyire egységes a válaszadás. A többség itt is a környezeti nevelés tantárgyat jelölte meg, de hasonló arányban fordulnak elő a természettudományos tantárgyakat és a környezetünk tantárgyat választó válaszok is a környezeti nevelés megvalósításának lehetőségeként. A társadalomtudományos tantárgyakat egyetlen válaszadó sem jelölte a kontrollcsoportban (1. ábra).

Ez az eredmény is tükrözi azt a tendenciát, amely szerint a természeti környezet problémáinak megoldását csak a természettudományok hivatottak megoldani. Miközben ezek a problémák az emberi tevékenységekből eredően alakultak ki, tehát a problémák forrását a gazdasági és a társadalomtudományi szempontból kellene elsősorban megvizsgálni.



1. ábra: A környezeti nevelés helye a tantárgyak rendszerében

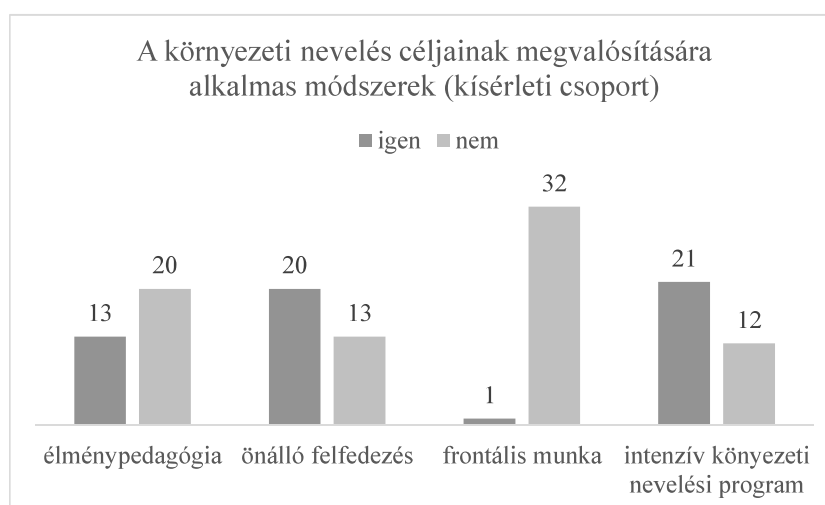
A két csoport válaszait összehasonlítva nem mutatható ki szignifikáns eltérés a nemparaméteres t-próba eredményei alapján: Mann-Whitney $Z = -0,8$ $p=0,4$.

3.4.2. A környezettudatosság fejlesztését célzó oktatási módszerek

Megkérdeztük a vizsgálatban részt vevő hallgatókat arról, hogy mely oktatási módszereket tartják leginkább alkalmasnak a környezeti nevelés specifikus tantervi céljainak megvalósítására. A válaszlehetőségek között szerepelt az élménypedagógia, az önálló felfedezés módszere, a frontális osztálymunka és az intenzív környezeti nevelési programok. A lehetőségek közül többet is jelölhettek a válaszadók.

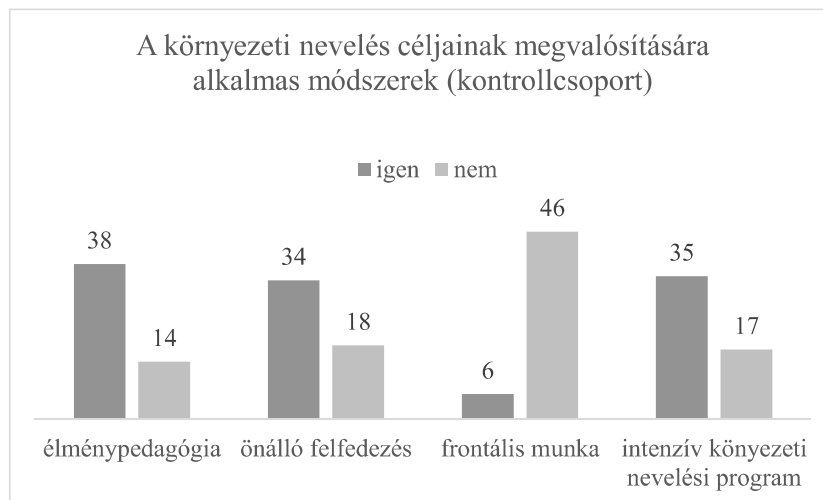
A leghelyesebb válasz az lett volna, ha minden lehetőséget megjelölnék a megkérdezettek. Ugyanis a környezeti nevelés során a tanítás-tanulás folyamata a kompetenciafejlesztés, a módszertani kultúra teljes készletének alkalmazásával valósítható meg leghatékonyabban. Ebbe beletartoznak a korszerű, innovatív módszerek, mint az élménypedagógia vagy a cselekedtető módszerek, de ugyanúgy szükség lehet bizonyos oktatási és fejlesztési feladatok megvalósítása során a frontális munka alkalmazására is megfelelő mértékben és a többi módszerrel történő megfelelő párosításban.

A kapott válaszok alapján a kísérleti csoport tagjai az önálló felfedezésen alapuló módszereket és az intenzív környezeti nevelési programokat jelölték meg a környezeti nevelési tartalmak megvalósítására leginkább alkalmas módszerként. Az élménypedagógiát a többség nem tartja megvalósíthatónak, és mindössze egy hallgató gondolta úgy, hogy a frontális munka alkalmas módszer lehet a környezeti nevelés során (2. ábra).



2. ábra: A környezeti nevelés megvalósítására alkalmas módszerek a kísérleti csoport véleménye alapján

A kontrollcsoportban részt vevő hallgatók fontos módszerként jelölték meg az élménypedagógiát, az önálló felfedezés módszerét és az intenzív környezeti nevelési programokat is. A frontális munkát ebben a csoportban is alacsony számban jelölték meg mint a környezeti nevelés célkitűzéseinek megvalósítására alkalmas lehetőséget (3. ábra).



3. ábra: A környezeti nevelés megvalósítására alkalmas módszerek a kontrollcsoport véleménye alapján

A két csoportban mért eredményeket összehasonlítottuk a nemparaméteres t-próba segítségével. A Mann-Whitney próba során kapott értékek egyedül az élménypedagógia módszerének megítélésében mutatott különbséget a két csoport véleménye között ($Z=-3,1$ $p=0,002$). Ez az eredmény nem meglepő annak tükrében, hogy egyébként az élménypedagógia valóban fontos részét képezi a környezeti nevelés módszertani készletének. Ugyanakkor a műhelymunka során fontos hangsúlyt fektettünk az önálló cselekvést segítő módszerek és az intenzív környezeti nevelési programok előnyeinek bemutatására, és a tárgyi ismeretek átadása során kevesebb szó esett az élménypedagógiai módszerek hatékonyságáról. Ennek tulajdonítható, hogy a kísérleti csoport hallgatói nem választották magasabb arányban az élménypedagógia módszerét. Ez az eredmény irányt mutat abban, hogy a továbbiakban megfelelő irányban tudjuk bővíteni a műhelymunka által közvetített ismeretanyagot.

4. Összefoglaló

Tanulmányunkban igyekeztünk összefoglalni a környezeti nevelés és a fenntartható fejlődés kapcsolatára és fejlődésére vonatkozó legfontosabb ismereteket. A két fogalom évtizedekkel ezelőtt jelent meg, kapcsolódott össze és él a köztudatban. Ugyanakkor a környezettudatosságra vonatkozó kompetenciák fejlesztését célzó tantervi feladatok kidolgozása és a tantervekbe való beépítése a mai napig nem kielégítő. A probléma abból ered, hogy a környezeti nevelés specifikus elemeit és innovatív oktatási módszereit nehéz megvalósítani hagyományos oktatásszervezési keretek között. Az oktatási rendszerek reformjai lassabban valósulnak meg mint ahogy azt a fenntarthatóságra és környezettudatosságra nevelés célkitűzései megkövetelnék. Ezért minden oktatási intézmény feladata olyan lehetőségek és módszerek kifejlesztése és alkalmazása, amelyek a meglévő oktatási rendszeren belül lehetővé teszik a fenntarthatóságra nevelés célkitűzéseinek megvalósítását. Különösen fontos szerep jut ebben a tanítóképző intézményeknek.

A fenntarthatóságra neveléshez elkötelezett, megfelelően felkészített tanárookra van szükség az oktatási rendszer minden szintjén, az óvodától az egyetemi képzésig. A környezeti nevelés során a pedagógusok felkészültsége, ismereteik, készségeik, életmódjuk és életvezetésük az, ami a leginkább befolyásolni képes a gyerekek attitűdjeit és a fenntartható fejlődés szemléletének és gyakorlatának terjesztését. A Magyar Tannyelvű Tanítóképző Karon megvalósított *Fenntartható mentális egészség* műhely célkitűzései között szerepel a tanítóképzős hallgatók fenntarthatósággal kapcsolatos ismereteinek és környezettudatos magatartásának fejlesztése a természet-és társadalomtudományi és módszertani tartalmak összekapcsolása által. Vizsgálatunk eredményei rámutattak arra, hogy a hagyományos oktatási keretek is teret adhatnak a tanterven kívül megvalósítható intenzív környezeti nevelési programoknak, mint amilyen a Fenntartható mentális egészség témakörében megszervezett

műhelymunka. A program pozitív hatásai pedig már rövid időn belül is mérhetőek, és megfelelő irányban befolyásolják a tanítóképzős hallgatók környezettudatosságának fejlődését.

IRODALOM

- Fűzné Kószó Mária (2002): A környezeti nevelés koncepciói. *Iskolakultúra*, 12 (1), 40–50.
- Gokhan, B. (2010): The Effects of Multiple Intelligences Instructional Strategy on the Environmental Awareness Knowledge and Environmental Attitude Levels of Elementary Students in Science Course. *International Electronic Journal of Environmental Education* 1 (1), 53–80.
- Havas Péter (2001): A fenntarthatóság pedagógiai elemei. *Új pedagógiai szemle*, 51 (9), 3–15.
- King, D., Ginns, I. (2015): Implementing a context-based environmental science unit in the middle years: Teaching and learning at the creek. *Teaching Science*, 61 (3), 26–36.
- Kiss Gábor (2006): A hatékony környezeti nevelés lehetőségei - Kompetenciafejlesztés és környezeti nevelés. *XII. Nemzetközi Környezetvédelmi és Vidékfejlesztési Diákkonferencia*, Mezőtúr.
- Kopnina, H. (2011): Kids and cars: Environmental attitudes in children. *Transport Policy*, 18 (4), 573–578.
- Kostova, Z., Atasoy, E. (2008): Methods of Successful Learning in Environmental Education. *Journal of Theory and Practice in Education*, 4 (1), 49–78.
- Kövecsesné Gósi Viktória (2009): Az erdei iskola a környezeti nevelés szolgálatában. *Iskolakultúra*, 19 (5–6), 3–10.
- Major Lenke (2012): A környezeti nevelés pedagógiai pszichológiai alapjai. *Új Kép*, 15 (1–2), 22–26.
- Major Lenke (2014): *A környezeti nevelés módszertana*. III. Nemzetközi Módszertani Konferencia. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.
- Major Lenke (2019): *A fenntarthatóság pedagógiája. A fenntarthatóság és a környezeti nevelés megjelenése a szerbiai alsó tagozatos oktatásban*. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.
- Major Lenke, Czékus Géza (2011): A környezeti nevelés mint a fenntarthatóság pedagógiájának alapvető eleme. *III. Nemzetközi Tudományos Konferencia*. Selye János Egyetem, Komárno.
- Major Lenke, Horák Rita (2015): A környezeti nevelés helye a tantárgyak rendszerében. *9. Nemzetközi Tudományos Konferencia*. Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka.
- Nahalka István (1997): Tanítható-e a környezetvédelem? *Új Pedagógiai Szemle*, 47 (4), 125–132.
- UNESCO (1976): The Belgrade Charter: A global framework for environmental education. *Connect. UNESCO-UNEP Environmental Education Newsletter*, 1 (1–2), 1–10.
- UNESCO (1978): Final report: Intergovernmental conference on environmental education. Organized by UNESCO in cooperation with UNEP, Tbilisi, USSR, 14-26 October 1977. Megtekintés: 2023.10.10. Forrás: <http://bit.ly/1RpqqqX>
- UNESCO (2005): *United Nations Decade of Education for Sustainable Development 2005–2014* Megtekintés: 2023.10.10. Forrás: <http://bit.ly/1TVqeQo>
- United Nations (2015): *Transforming our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. Megtekintés: 2023.10.10. Forrás: <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- Varga Attila (2003): Lehet-e hatása a felnőttoktatásnak az ökológiai lábnyomra? In: Mayer József (szerk.): *Tanári kulcskompetenciák. Módszertani stratégiák az iskolarendszerű felnőttoktatásban* 5. Országos Közoktatási Intézet, Budapest.
- Varga Attila (2004): A környezeti nevelés pedagógiai, pszichológiai alapjai. *Disszertáció*. Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest.
- Vöcsei Katalin, Varga Attila, Horváth Dániel, Graça Simoes de Carvalho (2008): A pedagógusok és pedagógusjelöltek környezeti attitűdjei. *Új Pedagógiai Szemle*, 58 (2), 61–75.
- World Commission on Environment and Development (1987): Our Common Future: The Brundtland Report. *Oxford University Press*, Oxford. Megtekintés: 2023.10.10. Forrás: <http://bit.ly/1bZJgwk>

INTERDISCIPLINARY WORKSHOP TO DEVELOP ENVIRONMENTAL AWARENES

Abstract

Environmental education requires experience based pedagogy and activity based methods that enable learners to actively participate in the process of teaching-learning. The adequately organized knowledge positively affects the environmental attitudes of children and their environmental conscious behavior.

The application of environmental education program ensures an intensive, longterm, complex knowledge.

The “Sustainable mental health workshop” was launched at the beginning of the 2022-2023 academic year in the Teacher Training Faculty of Hungarian Language. The general aim of the workshop was to develop students' knowledge of sustainability and environmentally conscious behavior, as well as to connect social science and methodological content.

The aim of our study is to present the activities of the workshop and to examine the knowledge of the students participating in the workshop regarding environmental education.

Keywords: *environmental education, interdisciplinary educational environment, intensive educational program, workshop*

AУТОРИ / SZERZŐK / AUTORI / AUTHORS

12. МЕЂУНАРОДНА МЕТОДИЧКА КОНФЕРЕНЦИЈА
12. NEMZETKÖZI MÓDSZERTANI KONFERENCIA
12. MEĐUNARODNA METODIČKA KONFERENCIJA
12TH INTERNATIONAL METHODOLOGICAL CONFERENCE

- | | | |
|--------------------|-------------------------|---|
| 1. Badrić, Marko | 10. Major Lenke | 19. Ratkaj, Sara |
| 2. Borsos Éva | 11. Mraković, Snježana | 20. Roca, Leona |
| 3. Grabovac Beáta | 12. Murányi Zoltán | 21. Škrinjarić, Tihana |
| 4. Györfi Tamás | 13. Námesztovszki Zsolt | 22. Šlezak, Hrvoje |
| 5. Halasi Szabolcs | 14. Nikić, Ana | 23. Станков, Гордана
Stankov Gordana |
| 6. Horák Rita | 15. Nikolić, Ivana | 24. Tarová Tóthová Éva |
| 7. Kalmár Laura | 16. Pajrok Andor | 25. Тот-Бабчањи, Габриела |
| 8. Kovács Mihály | 17. Papp Zoltán | 26. Tóth Mariann |
| 9. Magyar Ágnes | 18. Patocskai Mária | |

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотеке Матице српске, Нови Сад

37:316.454.5(082)

УЧИТЕЉСКИ факултет на мађарском наставном језику. Међународна методичка конференција (12 ; 2023 ; Суботица)

Наука и комуникација [Електронски извор] : зборник радова = Tudomány és kommunikáció : tanulmánygyűjtemény = Znanost i komunikacija : zbornik radova = Science and communication : papers of studies / 12. Међународна методичка конференција, Subotica, 9-10. новембар 2023. = 12. Nemzetközi módszertani konferencia, Szabadka, 2023. november 9–10 = 12. Međunarodna metodička konferencija, Subotica, 9–10. novembar 2023. = 12th International Methodological Conference, Subotica, November 9–10, 2023 ; [уредници Márta Törteli Telek, Éva Vukov Raffai, Viktória Toma Zakinszki]. - Суботица : Учитељски факултет на мађарском наставном језику, 2024

Начин приступа (URL): <https://magister.uns.ac.rs/publ/978-86-81960-22-6>. - Начин приступа (URL): <https://magister.uns.ac.rs/Kiadvanyaink/>. - Начин приступа (URL): <https://magister.uns.ac.rs/Публикације/>. - Насл. са насловног екрана. - Опис заснован на стању на дан 23.04.2024. - Радови на срп., мађ., хрв. и енгл. језику. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-81960-22-6

a) Образовање -- Зборници b) Комуникација -- Зборници

COBISS.SR-ID 143682825